
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Montlló Capellas, Júlia; Comas Sabat, Marta, dir. Literatura infantil i perspectiva de gènere. . . cap a la maleta!. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2024. (Grau en Educació Primària)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/301239>

under the terms of the license

LITERATURA INFANTIL I PERSPECTIVA DE GÈNERE...

CAP A LA MALETA!

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Júlia Montlló Capellas
Grau en Educació Primària

Tutora: Marta Comas Sàbat
Departament de Sociologia

3 de juny de 2024

RESUM

Aquest Treball de Final de Grau, amb metodologia d'Aprenentatge i Servei, té la voluntat de donar resposta a la necessitat de la llibreria La Lluerna de fer una tria de llibres infantils des d'una perspectiva feminista per tal d'arribar als centres escolars del Ripollès. S'ha comptat amb la col·laboració del Centre de Recursos Pedagògics de Ripoll per establir contacte amb la comunitat educativa de la zona i amb la biblioteca de l'Associació de Mestres de Rosa Sensat per fer una selecció de qualitat de nou llibres infantils i juvenils (un per cada cicle de Primària). Alhora, també s'ha dissenyat una proposta didàctica per un dels àlbums il·lustrats inclosos a la maleta literària i s'ha presentat el producte final a la llibreria, amb l'assistència de mestres del Centre de Recursos Pedagògics i altres persones interessades en el tema.

Paraules clau: feminisme, gènere, tria de llibres, qualitat literària, literatura infantil i juvenil.

RESUMEN

Este Trabajo de Final de Grado, con metodología de Aprendizaje y Servicio, tiene la voluntad de dar respuesta a la necesidad de la librería *La Lluerna* de hacer una selección de libros infantiles desde una perspectiva feminista con el fin de llegar a los centros escolares de El Ripollès. Se ha contado con la colaboración del Centre de Recursos Pedagògics de Ripoll para establecer contacto con la comunidad educativa de la zona y con la biblioteca de *l'Associació de Mestres de Rosa Sensat* para hacer una selección de calidad de nueve libros infantiles y juveniles (uno por cada ciclo de Primaria). Al mismo tiempo, también se ha diseñado una propuesta didáctica para uno de los álbumes ilustrados incluidos en la maleta literaria y se ha presentado el producto final en la librería, con la asistencia de maestros del *Centre de Recursos Pedagògics* y otras personas interesadas en el tema.

Palabras clave: feminismo, género, selección de libros, calidad literaria, literatura infantil y juvenil.

SUMMARY

This Final Degree Project, with Learning and Service methodology, aims to respond to the need of La Lluerna bookstore to make a selection of children's books from a feminist perspective in order to reach Ripollès schools. We have had the collaboration of the *Centre de Recursos Pedagògics* de Ripoll to establish contact with the educational community of the area and with the library of *Associació de Mestres Rosa Sensat* to make a quality selection of nine books for children and young people (one for each cycle of Primary Education). At the same time, a didactic proposal has also been designed for one of the illustrated albums included in the literary suitcase and the final product has

been presented in the bookstore, with the assistance of teachers from the *Centre de Recursos Pedagògics* and other people interested in the subject.

Keywords: feminism, gender, choice of books, literary quality, children's and young people's literature.

SUMARI

1. Plantejament del problema.....	4
2. Contextualització.....	4
3. Objectius.....	6
4. Marc teòric.....	7
4.1. Aprenentatge i Servei.....	7
4.2. Coeducació i perspectiva de gènere.....	8
4.3. Literatura infantil i juvenil a l'escola.....	9
4.4. Perspectiva de gènere en la literatura infantil.....	10
5. Disseny metodològic.....	12
6. Disseny amb la comunitat i pla de treball.....	14
7. Producte.....	16
Selecció de llibres. Fítxa tècnica.....	17
Guia per la conversa literària.....	22
Proposta didàctica per a desenvolupar després de la lectura.....	24
Presentació de la maleta literària.....	26
8. Conclusions.....	28
9. Reflexions finals.....	30
10. Llistat de referències.....	31
11. Annexos.....	34
11.1. Annex 1. Llistat de llibres preseleccionats.....	34
11.2. Annex 2. Material La Lavandera de San Simón.....	35
11.3. Annex 3. Cartell de difusió.....	35
11.4. Diari de reunions.....	36

1. Plantejament del problema

Aquest Treball de Final de Grau (d'ara endavant, anomenat TFG) amb tipologia d'Aprenentatge i Servei sorgeix de la necessitat que expressa La Lluerna, una llibreria situada a Ripoll i associada a la Cooperativa Mas La Sala de St. Pau de Segúries. L'acció que es demana des de la llibreria és que es faci una revisió, des d'una mirada de gènere, de la literatura infantil i juvenil amb la voluntat de presentar una selecció d'àlbums il·lustrats, contes, novel·les o llibres per a infants a la comunitat educativa de la localitat de Ripoll.

Un dels objectius de La Lluerna, que han tingut dificultats per assolir durant aquest primer període d'obertura del negoci, era arribar a les escoles i instituts de la zona per oferir la literatura com a eina de transformació social, especialment enfocada des de la coeducació i la perspectiva de gènere. Per tant, una part essencial de la solució a la problemàtica plantejada és acompanyar la selecció de llibres infantils i juvenils amb una guia i/o activitats didàctiques per evidenciar la intencionalitat educativa de la proposta.

El Centre de Recursos Pedagògics (d'ara endavant, anomenat CRP) de Ripoll forma part dels Serveis Educatius de la zona i s'encarrega de promoure certes activitats i assessorar els centres escolars; amb la voluntat d'aproximar-me a la comunitat educativa de la demarcació, inclouré la col·laboració d'aquest equip per tal d'abordar la problemàtica plantejada.

2. Contextualització

Mas La Sala és una cooperativa de treball i habitatge dedicada a l'agricultura, la ramaderia, la gestió forestal, l'educació, el turisme rural, la intercooperació i la cultura. L'entitat està formada per sis socis i la seu se situa a Sant Pau de Segúries (El Ripollès).

La feina que comporta la cooperativa desemboca en tres branques que són la pagesia regenerativa, les estades rurals i la llibreria i la cultura.

La primera vetlla per un canvi de l'agricultura i ramaderia tradicional cap a un sistema regeneratiu i ecològic favorable pels ecosistemes que els envolten. D'aquest àmbit en sorgeixen dos serveis cap a la població: cistelles a domicili de verdures i hortalisses de temporada i producció de xai i vedella amb un circuit tancat de pastura.

Pel que fa al turisme rural, per una banda, ofereixen allotjament a Mas La Sala, amb una capacitat màxima de 8 persones, que es troba en un entorn acollidor, tranquil i familiar. Per altra banda, també

es fan visites guiades a la finca de la cooperativa per poder conèixer el projecte i els objectius que l'impulsen.

Finalment, la línia de treball enfocada a la cultura s'activa amb l'obertura d'una llibreria al centre de la ciutat, l'any 2022. La proposta sorgeix després d'observar que no existia cap llibreria ni a Ripoll ni a la resta de la comarca i van iniciar el negoci amb la finalitat de convertir-se en un espai de referència cultural del Ripollès, amb l'ideari que la cultura és una gran eina de transformació social. Per aquest motiu, intenten allunyar-se de les obres més comercials i donen visibilitat a editorials menys conegudes i independents, sense deixar d'oferir una gran varietat de llibres. Com que l'oferta cultural del Ripollès és molt escassa, ja que la majoria està centralitzada a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, a la llibreria intenta abastar una gran varietat de cultura i, amb els recursos dels quals disposen, organitzen presentacions de llibres, clubs de lectura, diversos actes amb editorials o escriptors/es, recitals de poesia, concerts, etc.

Des d'un inici, La Lluerna ha tingut l'objectiu d'arribar a les diferents escoles i instituts de la comarca; és per això que a l'hora de desenvolupar aquest TFG crec que és essencial la col·laboració amb el CRP - Centre de Recursos Pedagògics - de Ripoll, que forma part dels Serveis Educatius de la comarca des del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Els diferents CRP tenen la funció de proporcionar un acompanyament de la tasca pedagògica dels centres educatius i els i les docents amb accions com oferir recursos i materials a mestres i professors/es, classificar i catalogar recursos ja existents per tal de facilitar-ne l'ús, donar suport a les diferents activitats que es fan en escoles i instituts per tal de crear una xarxa educativa i compartir experiències i organitzar cursos i formacions que corresponguin a les necessitats del context (Xtec, Departament d'Educació).

Una de les formacions que ha organitzat el CRP de Ripoll ha estat un conjunt de seminaris sobre biblioteques escolars que compta amb la participació d'algunes mestres de les escoles del Ripollès, ja que fa uns anys es va extingir un programa educatiu a la comarca que vetllava per la conservació de les biblioteques d'aula i d'escola i la formació permanent de les mestres en aquesta matèria. A partir d'aquestes sessions de dinamització es pretén crear un contacte amb les docents del ripollès per tal d'apropar la llibreria La Lluerna i la maleta de llibres amb perspectiva de gènere a la comunitat educativa de la zona.

Per tal d'entendre l'objectiu que persegueix la llibreria La Lluerna - oferir literatura de qualitat com a eina de transformació social dins la comarca del Ripollès - cal posar la mirada en el context social i polític actual. En els darrers anys, hi ha hagut un augment de forces de l'extrema dreta a Europa provocada pels moments de crisi que viu el món occidental. La ideologia d'aquest grup "qüestiona els valors fonamentals, com la igualtat i la integritat de tots els individus" (Falk et al., citat per Instituto de la Juventud, 2020, p. 15) i posa en perill els drets de les minories. Els estudis evidencien que hi ha un gran volum d'homes joves que se senten atrets per aquesta ideologia (Instituto de la Juventud,

2020) i el populisme de l'extrema dreta s'ha vist estès per les xarxes socials. La població jove i adolescent és la que està més exposada a rebre aquest tipus de continguts, ja que els partits utilitzen els mitjans digitals per a emetre discursos d'odi molt controvertits que es viralitzen en qüestió de moments (Espinosa i Serrano, 2023) i els creadors de continguts amb ideologies d'extrema dreta que defensen la seva posició política es converteixen en referents de la població jove.

D'aquesta manera, la Marta i la Carla, les dues capdavanteres de la llibreria, defensen que la cultura és un gran recurs d'intervenció i transformació social per fer front als moviments d'extrema dreta i amb les diferents branques artístiques - en aquest cas, la literatura - es pot afavorir el desenvolupament del pensament crític, arribant a col·lectius amplis disposats a lluitar en contra de la societat patriarcal i opressora i crear referents positius per als infants i joves des de la igualtat i el respecte.

3. Objectius

Els objectius que m'he plantejat per a poder enfocar la resolució del repte que se'm planteja són:

1. Realitzar una anàlisi exhaustiva de llibres infantils i juvenils encarada a la valoració dels i les protagonistes i personatges principals, des d'una perspectiva de gènere, per tal de fer-ne una selecció de 9 (tres per cada cicle de Primària), on se'n destaquï la qualitat literària.
2. Crear una proposta didàctica per un dels llibres inclosos en la selecció per a poder treballar des de la coeducació i promoure la inclusió de llibres en les biblioteques escolars que trenquin amb els estereotips tradicionals.
3. Dinamitzar una sessió de presentació de la maleta de llibres a l'espai de la llibreria La Lluerna, amb la participació de les mestres que formen part del seminari de biblioteques del CRP de Ripoll.

4. Marc teòric

4.1. Aprenentatge i Servei

L'Aprenentatge i Servei és activitat complexa que integra el servei a la comunitat amb l'aprenentatge de continguts, competències, habilitats o valors. En l'APS es fonen intencionalitat pedagògica i intencionalitat solidària. És una proposta innovadora que parteix d'elements tan coneguts com el servei voluntari a la comunitat i l'adquisició d'aprenentatges.

(Associació Centre Promotor d'Aprenentatge i Servei, 2019)

D'aquesta manera, i seguint les línies d'investigació de l'Associació Centre Promotor d'Aprenentatge i Servei (2019), es tracta d'una iniciativa educativa que integra l'aprenentatge i el servei a la comunitat en una única proposta en què els i les implicades adquireixen formació mentre incideixen en les necessitats reals del seu context amb la finalitat de fer-ne una aportació positiva. Per tant, els projectes d'Aprenentatge i Servei tenen una funció útil en la societat, ja que es crea una simbiosi -entre la comunitat i els i les alumnes- en què els serveis que es realitzen aporten significativitat als aprenentatges i, alhora, els aprenentatges ofereixen una millora a la comunitat.

Puig destaca la idea que cal una mirada crítica i analítica de l'entorn per a poder detectar-ne les necessitats - un dels motors de l'APS - que desemboquen a un treball o una feina concreta i és el que permet oferir el servei a la societat (Fundació Bofill, 2013). Per una banda, dins d'aquesta “manera d'educar” (Fundació Bofill, 2013) hi ha l'element de l'aprenentatge i l'element del servei, que compten amb les següents característiques segons l'Associació Centre Promotor d'Aprenentatge i Servei (s.d.).

Aprenentatge:

- Espontani i Planificat. Al llarg de qualsevol projecte d'APS sorgeixen situacions espontànies en què els i les participants obtenen aprenentatges de forma poc conscient i situacions dissenyades amb l'objectiu d'obtenir algun aprenentatge concret més enllà del servei, ja que no es considera l'origen de l'aprenentatge.
- Útil. Els i les tutores, educadores o docents implicats en l'Aprenentatge i Servei encaminen els coneixements i aprenentatges de forma que l'alumnat en compregui l'aplicació a la realitat.
- Innovador. L'Aprenentatge i Servei implica una recerca amb la finalitat de conèixer la realitat de la comunitat a la qual dirigirà l'acció i el servei. Els resultats sovint queden oberts a la innovació.

Servei:

- Socialment significatiu. El fet que el servei estigui envoltat de la dimensió social, requereix que els participants siguin conscients de la intenció de l'acció que duen a terme, i de les conseqüències i impacte té i coneguin la comunitat a la qual es dirigeix el servei i l'entitat amb qui es coopera.
- Útil. El que impulsa a la mobilització per efectuar el servei és detectar i diagnosticar el motiu de l'acció que es vol dur a terme a través d'investigar i meditar sobre les necessitats reals de la comunitat.

4.2. Coeducació i perspectiva de gènere

El concepte de coeducació ha anat evolucionant al llarg del temps, a mesura que també canviava el terme de feminisme i, en conseqüència, la visió de les dones en la societat i l'educació, des de la lluita per l'accés a l'educació de la dona, passant per la defensa d'escoles mixtes fins a arribar a les pedagogies feministes actuals (Subirats-Martori, 1994). Agud-Morell (2023) explica els diferents reptes educatius que hi ha a les escoles en referència a la igualtat de gènere - fragmentació dels espais, relacions, rols i estereotips, èxits acadèmics segons el gènere... - i aborda la importància i necessitat de les pedagogies feministes per fer front a aquests reptes. D'aquesta manera, es busca desenvolupar una actitud crítica envers les injustícies que es donen a causa de la no-igualtat de gènere en l'educació, així com comprendre la necessitat i l'abast de les pedagogies feministes i la coeducació en l'actualitat.

Segons Henderson (2013), la perspectiva de gènere en l'educació - o pedagogies feministes - no consisteix únicament en una metodologia, sinó en un replantejament de l'educació i la docència. Sosté que per descriure una pedagogia feminista és essencial detectar les barreres a les quals s'oposa i que un dels principals desafiaments per incorporar-la a l'educació és “resistir la narrativa única i dominant institucionalitzada” (Henderson, 2013, citat per Agud-Morell et al., 2020 p. 7). L'estructura teòrica gira al voltant de quatre dimensions que s'assenyalen com a imprescindibles per a poder desenvolupar la perspectiva de gènere en l'àmbit educatiu: *qui* (subjectivitat dels agents educatius), *què* (inclinació cap als continguts androcèntrics), *com* (metodologia del procés educatiu d'ensenyament-aprenentatge) i *on* (espais i moments), (Agud-Morell et al., 2020).

Tal com s'ha evidenciat - a través dels diferents estudis anomenats i l'experiència de mestres i docents -, és imprescindible la inclusió de perspectives de gènere en el dia a dia de les escoles. Tal comenta Otero (2023), actualment l'educació segueix sense ser coeducadora, ja que “ el saber androcèntric és dominant, l'ús del llenguatge invisibilitza el femení, els espais dels patis són de domini masculí amb els jocs de pilota, la formació afectiva i sexual és pràcticament inexistent i la formació professional

continua sent estereotipada” (Otero, 2023, par. 5). Per tant, amb la finalitat de combatre la desigualtat de gènere en les aules i el sistema educatiu, el Departament d'Educació inclou la coeducació al currículum a través dels vectors que han de regir qualsevol pràctica educativa i a partir de la següent definició:

La coeducació és l'acció educadora que potencia la igualtat real d'oportunitats i valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de dones i homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes, homofòbics, bifòbics, transfòbics o androcèntrics ni actituds discriminatòries per raó de sexe, orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere.

(Departament d'Educació, s.d.)

Així doncs, la coeducació és un mitjà per tal d'atènyer els objectius educatius i assegurar una educació lliure de discriminació i exigeix la implicació de tots els agents educatius que formen part del procés d'ensenyament-aprenentatge dels infants (Otero, 2023).

4.3. Literatura infantil i juvenil a l'escola

Colomer (2017) exposa que la literatura infantil i juvenil es va originar quan el concepte d'*infància* es va començar a entendre com una etapa vital amb necessitats concretes, ja que els infants participants en la literatura popular no havien sigut assenyalats com a destinataris distingits. A partir d'aquest moment - segle XIX -, la producció de llibres infantils i juvenils va anar en augment i va sorgir la necessitat de les escoles d'adquirir llibres per a les aules. Actualment, però, la lectura està cada cop més distanciada de les aules (Colomer, 2017) i, per tant, els infants llegeixen menys i és feina de l'escola “fomentar la lectura més enllà de l'obligatorietat (convidat a llegir per plaer), construir hàbits de lectura i guiar en interpretació de textos cada cop més complexos” (Juan i Reyes-López, 2023, p. 7).

Molts autors i autores que parlen sobre literatura infantil i juvenil busquen la funcionalitat d'aquesta dins el camp de l'educació. Botelho (2010) classifica les funcions que abasta la literatura com a *didàctica, lúdica, literària, sociocultural, axiològica i terapèutica* (Botelho, 2010, citat per Botelho, 2013). Colomer (2017) incideix en què la literatura és una gran eina educativa que permet obtenir competències, concretament en relació al llenguatge i la lectura i, dins les aules, convé centrar-se en l'educació literària - més enllà de la resta d'aprenentatges que pot aportar la literatura -, ja que el context i el treball de l'aula és el que permetrà als infants desenvolupar al màxim aquesta competència. Els textos expositius - en aquest cas, dirigits als infants - orienten la lectura de manera explícita i per entendre'n el contingut només cal conèixer la definició de cada mot; en canvi, els textos

literaris fan ús de diversos recursos com la ironia, la polisèmia, ambigüitats, construcció de buits i silencis per dificultar-ne la comprensió immediata i exigir al lector o lectora a interpretar el text i dotar-lo de significat que no és evident (Juan i Reyes-López, 2023). En altres paraules, “la literatura construeix trencaclosques deliberats, i així dificulta els automatismes de la comprensió i incita al joc de pistes” (Tauveron, 2001, citat per Juan i Reyes-López, 2023, p. 7).

Per tal de poder focalitzar el treball educatiu en l’element literari de la lectura cal enfocar la mirada en tres relacions diferents:

- Entre el lector i l’obra. S’ha d’oferir diversitat de lectures perquè l’alumnat llegeixi en múltiples formats de gran qualitat literària.
- Entre obres. A mesura que l’alumnat va llegint, és capaç d’anar connectant algunes obres amb altres i trobar punts de similitud, característiques compartides i diferències entre elles.
- Entre lectors. Una part essencial d’aprendre a llegir és parlar sobre les mateixes lectures (Chambers, 1993). Així doncs, cal trobar moments i espais de qualitat per parlar sobre les lectures que es fan.

(Munita, 2020, citat per Juan i Reyes-López, 2023)

Juan i Reyes-López (2023) exposen les diferents pràctiques que es fan a les escoles per tal de fomentar la lectura i interpretar les obres literàries: lectura autònoma del dia a dia, lectura en veu alta de la docent, lectura orientada/compartida, entrevistes de lectura dels infants amb les mestres per tal de conèixer el recorregut literari del nen/a i la conversa literària. Chambers (1993) destaca la importància de la conversa literària en la socialització dels infants, ja que parlant de literatura i compartint experiències s’aprèn i la conversa posa el focus en en la competència literària. Per tal de no desviar l’atenció dels aspectes literaris i estètics de l’obra és essencial destacar aquells aspectes referents a la literatura que es volen treballar i evitar focalitzar-se en la temàtica del llibre o treballar els valors (Juan i Reyes-López, 2023).

4.4. Perspectiva de gènere en la literatura infantil

La lectura és un canal per identificar-nos i poder-nos entendre i establir la nostra identitat a nivell personal i social (Bollman, 2007, citat per Aguilar, 2008). A partir de les paraules o les il·lustracions d’un llibre els infants i adolescents passen per mecanismes d’identificació amb els personatges de les històries que llegeixen (Aguilar, 2008).

Conde et al. (2022) fan una comparativa entre deu contes infantils clàssics i actuals i es detecta que la presència de personatges masculins en els contes clàssics, pràcticament duplica la presència de

personatges femenins i en els contes actuals, tot i que el percentatge de personatges masculins segueix sent més elevat que el dels personatges femenins, es redueix. Pel que fa a les característiques físiques i emocionals, en els contes clàssics es marquen molt els estereotips de gènere - els homes, nois i nens han de ser forts i valents i les dones, noies i nenes han de ser delicades, dèbils i presumides - en els contes actuals aquestes característiques tan marcades desapareixen. Aquesta situació també es dona en les característiques dels espais on habiten aquests personatges i les activitats que realitzen, on es veu una evolució pel que fa a personatges femenins i personatges masculins i s'evidencia el trencament dels rols de gènere. L'estudi conclou afirmant que, amb els anys, hi ha hagut una reducció dels estereotips de gènere i la tendència de la literatura infantil actual és, cada cop més, l'equitativitat, tot i que segueix predominant "el paradigma de les masculinitats hegemòniques" (Conde et al., 2022, p. 107). D'aquesta manera, Lurie (1998) també afirma que la literatura infantil acostuma a emfatitzar l'*status quo* i, per tant, a mesura que la societat va evolucionant de mica en mica, també ho fa la literatura infantil i juvenil (Lurie, 1998, citat per Aguilar, 2008).

Tal com exposa Larrús (2020), la literatura infantil i juvenil ha anat evolucionant de diverses maneres; en alguns casos es reforça la visió patriarcal de la societat a través de les històries narrades i, en altres casos, es trenquen tots els esquemes preestablerts en què els personatges desafien la norma social i ofereixen noves possibilitats per tal que els infants tinguin més referents a l'hora d'emmirallar-se i poder-se identificar amb els i les protagonistes dels llibres.

5. Disseny metodològic

Els objectius - esmentats prèviament al tercer apartat d'aquest TFG - que m'he plantejat amb la voluntat de cobrir la necessitat exposada per la llibreria La Lluerna d'oferir una selecció acurada de literatura infantil i juvenil amb perspectiva de gènere i apropar-se a la comunitat educativa del Ripollès són:

1. Realitzar una anàlisi exhaustiva de llibres infantils i juvenils encarada a la valoració dels i les protagonistes i personatges principals, des d'una perspectiva de gènere, per tal de fer-ne una selecció de 9 (tres per cada cicle de Primària), on se'n destaquï la qualitat literària.
2. Crear una proposta didàctica per un dels llibres inclosos en la selecció per a poder treballar des de la coeducació i promoure la inclusió de llibres en les biblioteques escolars que trenquin amb els estereotips tradicionals.
3. Dinamitzar una sessió de presentació de la maleta de llibres a l'espai de la llibreria La Lluerna, amb la participació de les mestres que formen part del seminari de biblioteques del CRP de Ripoll.

De cada objectiu he extret alguna pregunta de recerca lligada a una acció concreta amb la intenció d'establir un pla de treball per a poder assolir els tres objectius.

Objectius	Preguntes de recerca	Accions i temporització
1	Dins la literatura clàssica podem trobar llibres escrits des d'una mirada de gènere?	1. Entrevistar a persones referents en literatura i infantil i gènere (de desembre a febrer).
	Hi ha protagonistes i personatges principals de literatura infantil i juvenil, tant clàssica com actual, que transgredeixin els rols i estereotips de gènere?	2. Fer una lectura dels llibres amb perspectiva de gènere recomanats per les expertes (febrer i març). 3. De la llista de llibres proposats, fer-ne una selecció de 9 en què els i les protagonistes i personatges principals trenquin i se surtin dels estereotips de gènere tradicionals (març).
2	Com incloure la perspectiva de gènere en una conversa literària?	1. Buscar els models de conversa literària tradicional (febrer i març).

	En la conversa literària, de quina manera puc incloure una secció destinada a parlar en clau de perspectiva de gènere que faci referència als i les protagonistes i personatges principals?	2. Analitzar els elements del llibre on es reflecteixi el pensament feminista i la intencionalitat de l'escriptor/a (març). 3. Estructurar les activitats didàctiques (març i abril).
	És possible combinar la conversa literària amb una altra tipologia d'activitats que permetin una reflexió profunda de la temàtica de gènere pels infants?	
3	Com fer una sessió destinada a docents que sigui participativa i interactiva?	1. Buscar models de presentacions de maletes literàries (abril). 2. Dissenyar la sessió de presentació (abril).

6. Disseny amb la comunitat i pla de treball

En aquest apartat del TFG relato totes les entrevistes i trobades que he hagut d'anar fent amb la llibreria La Lluerna i les altres entitats o serveis que m'han ajudat a desenvolupar el meu pla de treball.

La temàtica que envolta aquest treball (l'APS en relació a la llibreria La Lluerna) és compartida amb una altra estudiant d'Educació Primària de la Universitat Autònoma de Barcelona. Per tant, tot i que en el plantejament dels objectius cada treball agafa un rumb diferent, hi ha hagut algunes entrevistes i trobades que les hem fet de manera conjunta i la redacció d'aquestes es farà en plural.

En primer lloc, vam haver de realitzar una entrevista amb la llibreria La Lluerna per a poder fer un primer contacte i establir de manera concisa les necessitats que marcarien l'enfocament del treball. Com que una de les principals dificultats que ens va transmetre la llibreria era establir contacte amb la comunitat educativa de la zona, el següent pas que vam haver de fer va ser contactar amb el Centre de Recursos Pedagògics de Ripoll.

En aquesta primera trobada amb La Lluerna, les dues encarregades de la llibreria, la Marta i la Carla, ens van explicar l'origen i l'objectiu de la creació d'aquest espai i les necessitats que tenen envers la comunitat educativa. També vam poder examinar el material i l'estoc de llibres del qual disposen. La llibreria, en aquell moment, estava situada dins d'una petita cafeteria i no era visible des del carrer; tot i això, van explicar que estaven iniciant el procés de trasllat i en uns mesos, el local estaria en una plaça de Ripoll amb aparador amb contacte directe al carrer. Vam acordar que de cara al plantejament del treball, les principals tasques que hauria de desenvolupar són:

- Fer una selecció de llibres per poder crear una maleta literària enfocada des de la perspectiva de gènere.
- Fer una proposta d'activitat didàctica que acompanyin un dels llibres de la maleta.
- Presentar la selecció de llibres juntament amb les activitats a la comunitat educativa de Ripoll.

En el primer contacte amb el CRP vam poder parlar - virtualment - amb la Rosa, que ens va explicar que actualment les biblioteques escolars estan en una situació crítica, ja que fa un temps es va extingir el programa que se n'encarregava i, per aquest motiu, van decidir crear una comissió de biblioteques que té contacte amb la biblioteca de Ripoll i fa sessions i seminaris de dinamització de llibres infantils i juvenils. En aquests seminaris, hi assisteixen entre vuit i nou mestres que després acosten les propostes del CRP als seus centres escolars. Els acords que van sorgir d'aquesta reunió van ser que jo assistiria al seminari de les formacions de biblioteca escolar dimarts 12 de març per tal d'observar-ne el funcionament i preparar la futura dinamització i presentació de la maleta de llibres i les activitats didàctiques que hi van lligades i que la presentació de la selecció de llibres infantils i dinamització

d'alguna de les activitats proposades es faria com un dels seminaris que es fan al CRP i hi assistirien les mestres que formen part de la comissió de biblioteques.

Per tal d'agendar i fixar les dates de manera que s'adaptessin a totes les parts implicades i començar a organitzar la sessió de presentació de la maleta de llibres, vam haver d'organitzar una altra trobada amb la llibreria La Lluera de manera virtual. En aquesta trobada es va tancar la data del dia de la presentació final, 16 d'abril, i es va acordar que l'acte es faria dins la llibreria. En cas que aquest espai quedés petit, s'intentaria fer a la plaça on es troba l'establiment, demanant permís a l'ajuntament del municipi. A més, la Carla i la Marta van confirmar que uns dies abans de la presentació s'encarregarien de comprar els llibres que s'incloguin dins la maleta i, a més, com que tenen una relació propera amb la biblioteca de Ripoll, també es podrien assegurar que tots els títols també estiguessin disponibles a la biblioteca municipal, per tal d'afavorir-ne l'adquisició als centres educatius.

Amb la voluntat d'apropar-me al repertori literari infantil i juvenil, també vaig estipular una trobada amb la biblioteca de l'Associació de Mestres Rosa Sensat per adquirir una font de recursos literaris.

En aquest cas, ens va rebre l'Amàlia, una de les autores de les maletes anomenades "Noies i nois, tants a tants", tres maletes de llibres infantils i juvenils enfocades cap a la igualtat i la perspectiva de gènere per Primària i Secundària. Les maletes estan desglossades en 10 mòduls diferents a partir dels quals es classifiquen tots els títols inclosos i, a partir d'aquesta catalogació, vaig poder diferenciar el camí que seguiria la meua proposta de selecció de llibres, al voltant de la perspectiva de gènere enfocada als i les protagonistes de les històries. En aquest espai vaig examinar els diferents títols de les maletes de llibres de la biblioteca Rosa Sensat i vaig poder esbossar una primera llista per tenir una referència a l'hora d'analitzar cadascun dels títols que vull incloure a la meua maleta. Més endavant, vaig tornar a fer una visita a la biblioteca Rosa Sensat per tornar a donar un cop d'ull a les maletes "Noies i nois, tants a tants" i ampliar les possibilitats de llibres que vull incloure a la meua maleta.

Vaig demanar en préstec a les biblioteques municipals del Maresme tots els llibres preseleccionats¹ a partir de les recomanacions de la biblioteca Rosa Sensat i consultes als blogs "Llibres al replà" i "La coleccionista" per poder fer-ne la tria final. El fet que hagués recopilat tots els títols de recursos especialitzats en literatura infantil i juvenil m'assegurava la seva qualitat literària; per tant, la meua tasca a partir d'aquest moment va ser llegir-me diverses vegades els llibres i establir unes dimensions o criteris per escollir la meua llista final.

L'últim viatge que vaig fer a Ripoll abans de fer la presentació de la maleta de llibres amb perspectiva de gènere a la llibreria La Lluerna va ser una visita al Centre de Recursos Pedagògic durant una sessió de les formacions de biblioteques escolars. Precisament en aquella sessió no es va fer cap presentació

---

¹ Veure Annex 11.1

ni dinamització d'activitats, ja que va ser una sessió teòrica, però em va servir per veure i integrar-me en el funcionament del curs.

Finalment, una setmana abans de la presentació de la maleta, vam fer una última reunió online amb la Marta i la Carla, encarregades de la llibreria, per poder veure l'espai del qual disposaríem i explicar com havíem plantejat la dinamització de la presentació de la tria de llibre. Elles es van encarregar de fer el cartell per penjar a les xarxes socials de la llibreria la Rosa, del CRP, va fer promoció entre les mestres.

7. Producte

Atenent els objectius plantejats a l'inici del procés, he generat dos productes diferenciats, la maleta literària, amb una tria de nou llibres - un per cada cicle de Primària -, i la creació d'una activitat didàctica enfocada des del feminisme per una d'aquestes obres seleccionades. Aquests dos productes han encaixat en un tercer resultat que ha estat la presentació de la maleta literària a la llibreria la Lluerna.

Els criteris per seleccionar els nou llibres que he inclòs a la maleta són:

- Presència evident de protagonistes femenins i masculins que trenquin i desafïïn els rols i estereotips de gènere.
- Qualitat literària.
- Tipologia de llibre variada: incloure àlbums il·lustrats, contes, còmics, novel·les...
- Varietat d'ús: per fer lectura en veu alta, per estar a la biblioteca d'aula, per explicar amb tota a classe...

Per tal d'enriquir l'elecció dels llibres, he volgut complementar la maleta amb una fitxa tècnica de cada títol i una "Guia per la conversa literària", basada en els punts claus de la conversa literària segons Chambers (1993).

Els elements inclosos dins la maleta literària amb perspectiva de gènere són:

- Nou llibres - tres per Cicle Inicial, tres per Cicle Mitjà i tres per Cicle Superior
- Fitxa tècnica dels llibres
- Guia per la conversa literària
- Proposta d'activitat didàctica de l'àlbum il·lustrat *La lavandera de San Simón*

Selecció de llibres. Fitxa tècnica.

Cicle Inicial

Títol: Yo, Jane

Autor/a: Patrick McDonnell

Il·lustrador/a: Patrick McDonnell

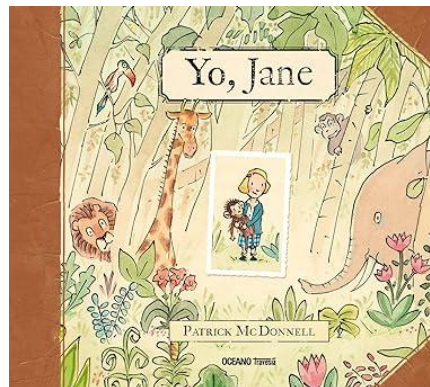
Editorial: Océano Travesía

Any de publicació: 2015

Pàgines: 40

ISBN-10: 6077354031

ISBN-13: 978-6077354031

Jane Goodall és una científica, activista i naturalista que ha dedicat tota la seva vida a estudiar els ximpanzés i a fomentar el respecte cap a la natura. *Yo, Jane* explica la història d'aquesta nena, que des de ben petita i acompanyada amb el seu ximpanzé de peluix, somia en viure envoltada d'animals.

Títol: L'Olivia i les princeses

Autor/a: Ian Falconer

Il·lustrador/a: Ian Falconer

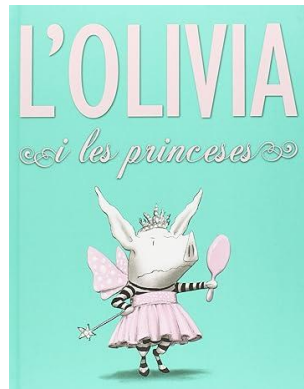
Editorial: Andana Editorial

Any de publicació: 2017

Pàgines: 36

ISBN-10: 8494154427

ISBN-13: 978-8494154423

L'Olivia és una porqueta inquieta, divertida i molt apassionada amb tot allò que fa. En aquest volum, l'Olivia no sap què vol ser, veu a totes les seves amigues iguals i ella decideix buscar la seva pròpia identitat. Descobreix que la seva forma de ser la caracteritza i la fa ser diferent a la resta de porquetes de la seva edat.

Títol: En Gripau i en Gripere són amics

Autor/a: Arnold Lobel

Il·lustrador/a: Arnold Lobel

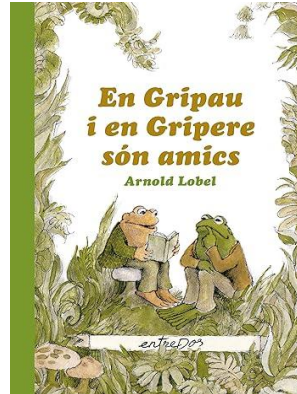
Editorial: Editorial entreDos

Any de publicació: 2020

Pàgines: 72

ISBN-10: 8412205626

ISBN-13: 978-8412205626

En Gripau i en Gripere són dos grans amics que viuen moltes aventures tots dos junts. Celebren l'arribada de la primavera, es cuiden l'un a l'altre, s'expliquen contes, busquen un botó perdut, van a nedar i s'escriuen cartes per fer-se costat.

Cicle Mitjà

Títol: Hilda y el Trol

Autor/a: Luke Pearson

Il·lustrador/a: Luke Pearson

Editorial: Barbara Fiore Editora

Any de publicació: 2013

Pàgines: 44

ISBN-10: 8415208421

ISBN-13: 978-8415208426

La Hilda és una nena valenta i aventurera que viu a una cabana de la muntanya amb la seva mare. Un dia surt a dibuixar roques i una roca li crida l'atenció. Aquesta roca és un trol petrificat per la llum del sol.

Títol: Pippi Calcesllargues

Autor/a: Astrid Lindgren

Il·lustrador/a: Ingrid Vang Nyman

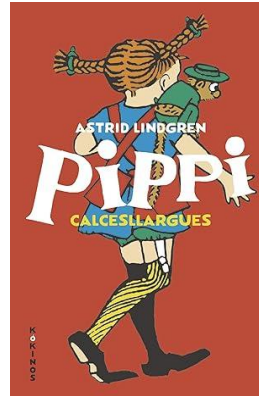
Editorial: Kokinos

Any de publicació: 2020

Pàgines: 144

ISBN-10: 841774214X

ISBN-13: 978-8417742140

La Pippi Calcesllargues és una nena pigada i pèl-roja que viu sola a Vil·la Villekulla amb el seu mico i el seu cavall. És intel·ligent, intrèpida, divertida, autònoma i és la nena més forta del món. Amb en Tommy i l'Anikka viuen grans aventures que no deixen a ningú indiferent, per molt que passi el temps.

Títol: La Giganta

Autor/a: Anna Höglund

Il·lustrador/a: Anna Höglund

Editorial: Ediciones Ekaré

Any de publicació: 2021

Pàgines: 48

ISBN-10: 8412372832

ISBN-13: 978-8412372830

La protagonista d'aquesta història és una nena que viu amb el seu pare, un cavaller, a una illa enmig del mar. Un dia el seu pare marxa, ja que hi ha una geganta que converteix a tothom en estàtues de pedra, però a mesura que passen els dies i no torna a casa, és ella qui decideix anar a rescatar el seu pare.

Cicle Superior

Títol: La lavandera de San Simón

Autor/a: Eva Mejuto

Il·lustrador/a: Bea Gregores

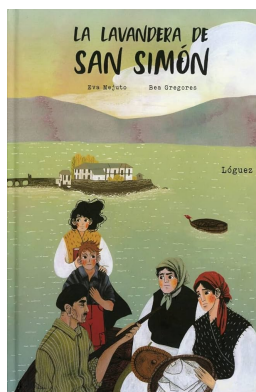
Editorial: Lóguez Ediciones

Any de publicació: 2021

Pàgines: 40

ISBN-10: 8412311639

ISBN-13: 978-8412311631

Aquest àlbum il·lustrat parla de l'illa de *San Simón*, que durant la Guerra Civil Espanyola es va convertir en una presó i un camp de concentració per a molts homes del bàndol republicà. La història se centra en les dones, concretament la Teresa i la seva mare, que de manera desinteressada van ajudar a tots aquests presos a passar la seva condemna portant-los roba neta i menjar a l'illa.

Títol: Ollis

Autor/a: Ingunn Thon

Il·lustrador/a: Nora Brech

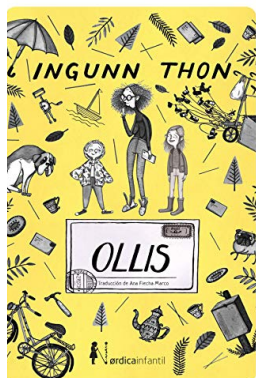
Editorial: Nòrdicainfantil

Any de publicació: 2017

Pàgines: 298

ISBN-10: 841806790X

ISBN-13: 978-8418067907

L'Ollis té 10 anys i és una nena espantadissa, vergonyosa, amb una increïble imaginació i una gran inventora. En una de les seves excursions al bosc troba una postal per ella que la farà emprendre un viatge que canviarà la seva vida i farà que s'enfronti a les seves pors.

Títol: Bibliotecàries a cavall

Autor/a: Concha Pasamar

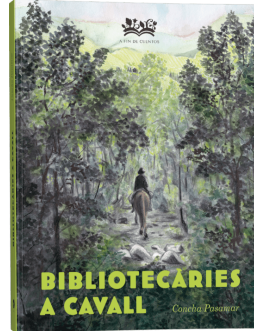
Il·lustrador/a: Concha Pasamar

Editorial: A Fin de Cuentos Editorial

Any de publicació: 2022

Pàgines: 40

ISBN-13: 978-8412580532

Durant els anys 30 i 40 a una petita regió dels Apalatxes, als Estats Units, un grup de dones contractades pel president del país es van convertir en bibliotecàries a cavall. S'encarregaven d'arreglar i transportar llibres entre pobles i escoles fent trajectes molt durs i llargs per tal que els llibres arribessin a tothom i d'aquesta manera, la gent superés les dificultats del dia a dia en una època de crisi del país.

Guia per la conversa literària.

Chambers, A. (1993). *Dime. Los niños, la lectura y la conversación*, México: FCE.

Amb la conversa literària els llibres no s'acaben quan els infants ja se l'han acabat de llegir, sinó que permet parlar sobre el que s'ha llegit, pensar-hi i comentar-ho amb altres lectors i lectores. Entre acabar la lectura i iniciar la conversa literària, convé deixar un cert temps per tal que hi hagi maduresa en les respostes dels infants, ja que hauran tingut temps de pensar en la lectura.

Consells a l'hora de realitzar una conversa literària amb els infants:

- Començar la conversa a través dels entusiasmes i els desconcerts que els ha provocat la lectura.
- Pensar en preguntes que no tinguin una resposta tancada.
- No hi ha respostes invàlides.
- Relacionar els aspectes literaris que es volen destacar del llibre amb experiències dels infants.
- Recollir tot el que van dient els infants.
- No esgotar el llibre, deixar amb ganes de parlar-ne més per alguna altra ocasió.
- Permetre's fer preguntes de les quals no es coneix la resposta.
- Fomentar que els infants conversin sobre el llibre de manera informal, fora de la conversa literària dins l'aula.

Exemple de guió de conversa literària:

Preguntes bàsiques:

- Hi ha hagut coses que us han agradat d'aquest llibre?
- Quines no us han agradat? Hi ha hagut parts que us han avorrit?
- Hi ha alguna cosa que us ha desconcertat, sobtat o que no heu acabat d'entendre?
- Hi ha alguna cosa que heu vist per primer cop en aquest llibre?
- Hi ha parts que us han recordat a alguna altra història? En què s'assemblen? En què és diferencien?

Preguntes generals (se centren en l'experiència de la lectura):

- La primera vegada que vau veure el llibre (abans de llegir-lo) quin tipus de llibre pensàveu que seria? Què us va fer pensar això?
- És el que esperàveu?
- Heu llegit llibres semblants a aquest?

- Havíeu llegit algun altre cop aquest llibre? (En cas afirmatiu) Ha sigut una experiència diferent aquest cop? Has observat coses en les quals no t'havies fixat el primer cop?
- Algú coneix aquest autor/a? Ha llegit algun altre llibre d'ell/a?
- Mentre el llegíem, hi ha hagut, frases, paraules o il·lustracions que us hagin agradat molt i se us hagin quedat al cap?
- Hi ha alguna cosa d'aquest llibre que t'hagi passat a tu? En què és similar? En què és diferent?
- T'agradaria tornar a llegir-lo el llibre?
- A qui li recomanaries aquest llibre i com ho faries? Què li diries per no fer-li spoilers? Li recomanaries el llibre a algú en particular?
- Ara que ja portem una estona parlant sobre el llibre, què és el que et resulta més interessant o més important que hem comentat?

Cal fer una bona tria de preguntes generals, la selecció s'ha de fer a partir dels aspectes rellevants del llibre en concret. No sempre s'han de fer totes les preguntes que es proposen.

Preguntes especials:

- En quant temps ha passat la història? Ens hem assabentat de tot el que ha passat en ordre cronològic? De quina manera expliqueu vosaltres les coses que us passen?
- On passa la història? És important el lloc? Podria haver passat en algun altre espai? Pensaves en algun lloc en concret mentre llegíem la història? Hi ha parts de la història que parlen del lloc?
- Quins personatges us han semblat més interessants? Quins us han semblat menys interessants? Us han recordat als personatges d'algun altre llibre o a algú que coneixeu?
- Qui explica la història? Com ho podem saber? El narrador/a opina dels personatges i de les coses que van passant?
- Sabeu el que pensen o senten els personatges o només sabem el que diuen?
- Veiem la història des d'un sol punt de vista, tal com la viu un personatge, o va canviant al llarg del llibre?

No sempre s'han de fer totes les preguntes que es proposen. Aquestes preguntes van destinades a parlar dels aspectes literaris i varien segons cada obra i l'anàlisi dels aspectes literaris que se'n faci: estructura, final, veu narrativa, temporalitat, colors, personatges, etc.

Proposta didàctica per a desenvolupar després de la lectura.

Títol: La lavandera de San Simón

Autor/a: Eva Mejuto

Il·lustrador/a: Bea Gregores

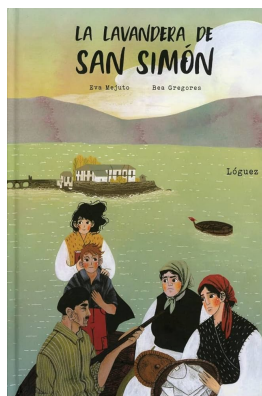
Editorial: Lóguez Ediciones

Any de publicació: 2021

Pàgines: 40

ISBN-10: 8412311639

ISBN-13: 978-8412311631

Resum:

Aquest àlbum il·lustrat parla de l'illa de *San Simón*, que durant la Guerra Civil Espanyola es va convertir en una presó i un camp de concentració per a molts homes del bàndol republicà. La història se centra en les dones, concretament la Teresa i la seva mare, que de manera desinteressada van ajudar a tots aquests presos a passar la seva condemna portant-los roba neta i menjar a l'illa.

Objectius de l'activitat:

- Conèixer la història de dones anonimitzades i invisibilitzades al llarg de la història.
- Expressar, a través de les arts plàstiques, la història i la lluita de les dones anonimitzades i invisibilitzades que es presenten: Mares de “la Plaza de Mayo” i la Maternitat d'Elna.

Proposta d'activitat:

Es fa una lectura de l'àlbum il·lustrat amb tota la classe. Com que la Guerra Civil Espanyola no és un contingut que es fa habitualment durant la Primària, és important contextualitzar el moment històric.

En acabar la lectura, es parla dels sentiments, emocions, idees o pensaments que els infants han sentit al llarg de la lectura de l'àlbum. Es comenten els colors, els dibuixos, les frases, etc. i s'explica als infants que les dones protagonistes de l'àlbum il·lustrat no han passat a la història i la gent pràcticament no sap qui són i què van fer. Es tracta d'un grup de dones anònimes i invisibilitzades per la història i que, malauradament, es tracta d'una realitat molt habitual.

Per tal de poder conèixer altres exemples com el de “La lavandera de San Simón” es proposa una activitat a mode “Capses d'aprenentatge”. Per a desenvolupar aquesta activitat, es divideix la classe en

quatre grups i se li dona a cada grup una capsa de cartró. A les capsas hi ha informació i fotografies sobre dos col·lectius de dones “anònimes” i invisibilitzades al llarg de la història:

- Mares de “la Plaza de Mayo”
- Voluntàries de la Maternitat d’Elna

Dues capsas tenen la informació i fotografies d’un dels col·lectius i les altres dues tenen el material de l’altre, de manera que, dels quatre grups, n’hi ha dos que tenen les Mares de “la Plaza de Mayo” i dos que tenen la Maternitat d’Elna.

L’objectiu que té l’alumnat és descobrir aquests dos col·lectius de dones i expressar de manera visual i plàstica, per tal de connectar el producte amb l’àlbum il·lustrat que s’ha explicat, els sentiments i emocions que els evoca la història d’aquestes dones.

Es donen les següents instruccions a l’alumnat:

1. Llegir la informació de la capsa i mirar i analitzar les fotografies
2. Posar en comú la informació i l’anàlisi de les fotografies
3. Escriure en un full (de manera conjunta) els pensaments, idees, emocions i sentiments que els ha provocat el descobriment de la història d’aquestes dones
4. Relacionar els pensaments, idees, emocions i sentiments que han escrit amb colors, formes i textures (en aquest punt, l’alumnat pot tornar a mirar l’àlbum il·lustrat per inspirar-se)
5. Fer un esborrany del que serà la producció final
6. Concretar els materials i colors que s’utilitzaran per la producció final
7. Crear l’obra relacionada amb cada grup de dones (pot ser abstracte o figuratiu)

Quan cada grup ha acabat la seva obra artística, es poden intercanviar les capsas per tal de conèixer el col·lectiu que no han treballat o es pot exposar directament la producció final de cada grup, posant en comú aquells elements en què es diferencien o que comparteixen.

Material:

- Àlbum il·lustrat
- Capses de cartró
- Informació i fotografies de les Mares de “la Plaza de Mayo” i la Maternitat d’Elna²
- Material específic que requereixi cada grup

---

² Veure Annex 11.2

Presentació de la maleta literària.

La presentació de la maleta literària es va fer dimarts 16 d'abril al Carrer Vell, número 3, de Ripoll, al nou local de la llibreria La Lluerna. Vam arribar amb temps suficient d'organitzar l'espai i tenir cura de la col·locació dels llibres. La Marina - la companya amb qui compartim temàtica del TFG - i jo ens vam distribuir el temps que teníem de manera que vam començar amb una breu contextualització i explicació del sentit de presentar una maleta literària amb perspectiva de gènere i vam justificar els criteris de selecció de llibres que havia triat cadascuna.

Presentació de la maleta literària amb perspectiva de gènere. Font: Marta, La Lluerna

A continuació, vam presentar els llibres que formen part de la maleta i l'activitat dissenyada, en el meu cas, per l'àlbum il·lustrat *La Lavandera de San Simón*. Vaig portar impresos els materials corresponents a l'activitat i el públic els hi va poder fer un cop d'ull. Per tal de mantenir un cert punt d'encant i misteri a les meves explicacions vaig optar per construir una petita maleta de cartró, per materialitzar el concepte de la maleta, d'on hi anava traient els diferents materials que vaig presentar.

Per tal de fer difusió per Ripoll i per les xarxes socials la presentació de la maleta de llibres la Carla i la Marta - encarregades de La Lluerna - van dissenyar un cartell³. La totalitat del públic que va assistir a la presentació eren dones i, tot i que no hi havia gaire gent, van venir tres mestres que formen part dels seminaris de biblioteques escolars de CRP de Ripoll i quatre dones més, tres que havien vist l'anunci de la presentació per les xarxes socials i una altra que va anar a la llibreria a comprar i va decidir quedar-s'hi.

---

³ Veure Annex 11.3

Distribució de la tria de llibres i la maleta. Font pròpia.

8. Conclusions

Al llarg de tot el treball he pogut anar evidenciant la importància de la literatura a les escoles; la lectura té grans potencials didàctics i és una font d'aprenentatges per l'alumnat, però l'aspecte més rellevant que ens ofereix és l'educació literària. L'adquisició de continguts específics, valors, actituds, etc. poden arribar als infants des de moltes vies possibles, en canvi, la competència literària només es pot obtenir llegint, “s'aprèn a llegir llegint molt, llegint obres diverses i de qualitat” (Colomer, 2002, citat per Juan i Reyes-López, 2023, p. 10). Així doncs, per assegurar una educació literària de gran valor, cal fer una selecció acurada i de qualitat dels llibres que es posen a disposició dels infants. Aquesta tria ha d'estar condicionada amb l'objectiu d'arribar a tot l'alumnat per integrar els hàbits lectors en el seu dia a dia i, així, fomentar el gust per la lectura. En aquest punt, que hi hagi una gran varietat de tipologies de llibres i gèneres és clau per tal d'apel·lar tots els infants i els gustos de cadascú.

D'aquesta manera, la literatura necessita moments concrets establerts per a poder desenvolupar l'educació literària deixant de banda la temàtica o el possible element pedagògic que es pugui veure interpellat als llibres. Donant resposta a una de les preguntes de recerca que em vaig plantejar a l'inici del procés “És possible combinar la conversa literària amb una altra tipologia d'activitats que permetin una reflexió profunda de la temàtica de gènere pels infants?” considero que combinar la conversa literària amb una activitat de caràcter pedagògic sobre una mateixa obra no són dos procediments excloents, però és essencial atorgar la dedicació i el temps necessari a cada un per poder desenvolupar totes dues activitats amb la màxima qualitat i coherència.

En referència a la pregunta de recerca “En la conversa literària, de quina manera puc incloure una secció destinada a parlar en clau de perspectiva de gènere que faci referència als i les protagonistes i personatges principals?”, Chambers (1993) ja destaca la importància de parlar sobre els personatges en la conversa literària. Això implica parlar de com pensen, com actuen, com són i quin és el gènere dels protagonistes, entre altres coses, i permet fer comparacions amb altres obres que l'alumnat ja ha llegit o, fins i tot, amb la realitat i el seu dia a dia. Parlar dels personatges i fer-ne una anàlisi de manera conjunta amb els infants participants de la conversa literària, encara que no s'explicitin conceptes com *rols i estereotips de gènere, feminisme, masclisme, sexisme*, etc., ja implica una reflexió per part de l'alumnat i suggereix el qüestionament de models i referents a la vida dels nens i nenes.

Dins l'àmbit de “literatura” infantil i juvenil hi ha hagut un creixement exponencial dels llibres *ad hoc* - anomenats *libros para* per Cordellat (2022) - llibres escrits amb una intenció educativa que no aporten res més enllà de l'objecte de treball, per exemple, la primera regla o diferents tipus de relacions, ja que la qualitat literària no es prioritza en aquesta tipologia de relats. La pèrdua de la qualitat literària enterboleix el procés d'identificació dels infants amb els personatges de les històries.

Així doncs, no sempre és necessari parlar o llegir de manera explícita sobre una temàtica concreta d'un llibre, sinó que el fet de normalitzar i visibilitzar diferents tipus de referents i realitats ja condueix als infants a reflexionar i replantejar-se aspectes socialment establerts.

Recuperant els objectius que han delimitat el camí que ha seguit aquest treball, tant la tria de llibres que he acabat fent per la maleta com l'activitat proposada per l'àlbum il·lustrat *La lavandera de San Simón*, han girat - tal com m'havia plantejat en un inici - al voltant de la perspectiva de gènere enfocada als i les protagonistes i el la seva lluita o desafiament cap a la societat patriarcal que les envolta.

Quant a les limitacions del treball, tot i que la selecció de títols que he fet ha estat marcada per la diversitat de tipologies de llibres que he inclòs (novel·la, contes, recull de relats, còmic i àlbums il·lustrats), m'hauria agradat incloure poesia en alguna de les nou obres finalment seleccionades. Alhora, un dels objectius que es plantejava la llibreria La Lluerna era arribar a la comunitat educativa del Ripollès per a esdevenir una llibreria de referència en l'àmbit educatiu i, per aquest motiu, vaig establir un contacte amb el Centre de Recursos Pedagògics de la comarca. La selecció de llibres és vàlida per adquirir tant per escoles com per famílies i la proposta d'activitat que gira al voltant de *La lavandera de San Simón* sí que està pensada per executar a l'aula; tanmateix, a la presentació de la maleta literària a la llibreria, que estava destinada sobretot a mestres - tot i que era oberta a tot el públic - no va haver-hi una presència significativa de mestres que vinguessin del seminari de biblioteques escolars. El CRP abasteix a centres educatius de tot el Ripollès que estan molt allunyats els uns dels altres - i de la capital de comarca -, ja que es tracta d'un entorn rural i hi ha molta dispersió dels serveis en el territori; per tant, aquesta raó permet justificar la baixa assistència de mestres a la presentació de la maleta a la Lluerna i la dificultat que ha tingut la llibreria per donar-se a conèixer i fer-se un lloc a la zona.

Finalment, crec que aquest Treball de Final de Grau - amb metodologia d'Aprenentatge i Servei - té unes línies de continuïtat bastant definides per ampliar el servei que s'ha ofert a la llibreria. Per una banda, la maleta de llibres es podria continuar ampliant de manera que el negoci de La Lluerna es podria especialitzar en qüestió de literatura infantil i juvenil amb perspectiva de gènere, obrint la porta a altres classificacions. El meu projecte s'ha centrat en els llibres amb protagonistes que transgredeixen els rols de gènere imposats per la societat, però es podria incloure una categoria de diversitat de relacions de parella, diferents tipus de família, noves masculinitats... Per l'altra banda, i amb la voluntat de seguir buscant la connexió amb la comunitat educativa, es podrien plantejar sessions de dinamització de la maleta als diferents centres educatius de la comarca i a les biblioteques públiques o centres cívics dels pobles.

9. Reflexions finals

Aquest TFG, anomenat “Literatura infantil i perspectiva de gènere... cap a la maleta!” m’ha permès entrar en contacte amb una vessant del món educatiu que no havia tingut l’oportunitat de veure fins ara, els Serveis Educatius - en aquest cas, el del Ripollès - i la branca que pertany al Centre de Recursos Pedagògics. A banda de poder conèixer aquesta dimensió, he desenvolupat la meua capacitat de treball en equip; en tractar-se d’un TFG amb metodologia d’Aprenentatge i Servei, he hagut de treballar en col·laboració amb l’entitat principal “La Lluerna” i per tal d’assolir els diferents objectius i donar resposta a la necessitat de la llibreria he hagut de contactar amb altres entitats i institucions, el Centre de Recursos Pedagògics i la biblioteca de l’Associació de Mestres Rosa Sensat, per teixir una xarxa de coneixements, recursos i experiències per a desenvolupar el pla de treball.

La competència comunicativa també ha estat clau en tot aquest procés, precisament pel fet d’haver construït la xarxa que he esmentat i per haver presentat un producte original a un grup de persones interessades en la meua creació.

És cert que al grau d’Educació Primària he cursat una assignatura de literatura infantil i juvenil que m’ha servit per poder-me guiar en els primers moments d’iniciar el projecte, però gràcies a tota la recerca bibliogràfica que he hagut de fer, la comunicació amb l’Amàlia, de l’Associació de Mestres Rosa Sensat, i passar-me hores i hores llegint i analitzant llibres de literatura infantil, m’ha permès aprofundir molt més en aquest aspecte i ha ocasionat que el meu interès en aquest camp - que ja era molt alt - incrementi de manera exponencial. Així doncs, m’agradaria continuar formant-me en aquest àmbit de literatura infantil i juvenil en algun moment de la meua vida com a mestra.

10. Llistat de referències

Agud-Morell, I., Bertran, M., Caravaca, A., Chamorro, C., Corbella, L., Empain, J., Flores, C., Foradada-Villar, M., Gavalda-Elias, X., Llos-Casadellà, B., López, S., Macià, S., Marbà-Tallada, A., Prat-Grau, M., Puente, S., Rifà-Valls, M. i Sánchez, A. (2020). *Perspectiva de gènere en l'educació: Marc conceptual*. Grup d'educació i gènere. Barcelona. Recuperat de:
<https://ddd.uab.cat/record/226865>

Agud-Morell, I. (2023) Educació i gènere: experiències des de les pedagogies feministes en el camp de l'educació. *Educar* 2023. 59(1), 7-11. Recuperat de:
<https://educar.uab.cat/article/download/v59-n1-agud-breull/1702-pdf-ca>

Aguilar, C. (2008). *Lectura, género, feminismo y LIJ*. Universitat Jaume I. Sociedad Española de Didáctica de la Lengua y la Literatura. Recuperat de:
<https://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/20554/32159.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Associació Centre Promotor d'Aprenentatge i Servei. (s.d.). L'aprenentatge en l'APS. [Diapositives de PowerPoint]. Grup de recerca en Educació Moral, Universitat de Barcelona. Recuperat de:
<https://aprenentatgeservei.cat/wp-content/uploads/presenta/4.-APRENTATGE-I.pdf>

Associació Centre Promotor d'Aprenentatge i Servei. (s.d.). El sentit en l'aprenentatge servei. [Diapositives de PowerPoint]. Grup de recerca en Educació Moral, Universitat de Barcelona. Recuperat de:
<https://aprenentatgeservei.cat/wp-content/uploads/presenta/3.-SENTIT-DEL-SERVEI.pdf>

Associació Centre Promotor d'Aprenentatge i Servei. (2019). *Què és l'APS?* Recuperat de:
<https://aprenentatgeservei.cat/que-es-laps/#definicio>

Botelho, R. (2013). Las funciones de la literatura infantil en la Educación. *Revista Iberoamericana De Educación*, 61(3), 1-10. Recuperat de:
<https://doi.org/10.35362/rie6131080>

Chambers, A. (1993). *Dime. Los niños, la lectura y la conversación*, México: FCE.

Conde Miguélez, J., García Marín, J., Pacheco García, L., i García Vinuesa, A. (2022). Cuentos clásicos vs. cuentos actuales: Una comparativa de literatura infantil desde una perspectiva de género. *Perfiles Educativos*, 44(178), 95–111. Recuperat de:

<https://doi.org/10.22201/iisue.24486167e.2022.178.60494>

Cordellat, A. (7 de desembre de 2022). El auge de los ‘libros para’: ¿por qué la literatura infantil debería ir más allá de la búsqueda de aprendizajes?. *El País*. Recuperat de:
<https://elpais.com/mamas-papas/actualidad/2022-12-07/el-auge-de-los-libros-para-por-que-la-literatura-infantil-deberia-ir-mas-alla-de-la-busqueda-de-aprendizajes.html>

Correro, C., Duran, T., Machado, G., Molist, P., Portell, J. i Valriu, C. (s.d.). *Llibres al replà*. Recuperat de:

<https://llibresalrepla.cat/>

Departament d’Educació. (s.d.). *Coeducació i perspectiva de gènere*. Generalitat de Catalunya. Recuperat de:

<https://educacio.gencat.cat/ca/departament/linies-estrategiques/coeducacio/index.html>

Departament d’Educació. Xtec. (s.d.). Servei Educatiu del Ripollès. CRP. Generalitat de Catalunya. Recuperat de:

<https://serveiseducatiu.xtec.cat/ripolles/el-servei-educatiu/equip/crp/>

Espinosa, C. i Serrano, I. (2023). *El auge de la extrema derecha en Europa*. Universidad de Castilla-La Mancha. Recuperat de:
<https://www.uclm.es/-/media/Files/C01-Centros/CEE/Trabajos-becarios/Trabajosalumnos/El-auge-de-la-exbueno.ashx>

Falconer, I. (2017). *L’Olivia i les princeses*. Andana Editorial.

Fundació Bofill. (2013. Març 14). *El aprendizaje servicio: bases pedagógicas e ideas clave*. [Vídeo]. Youtube. Recuperat de:
<https://www.youtube.com/watch?v=NrxfiexOkLA&t=7s>

Höglund, A. (2021). *La Giganta*. Ediciones Ekaré.

Instituto de la juventud (InJuve). (2020). El extremismo de derecha entre la juventud española: Situación actual y perspectivas. Instituto de la Juventud. Recuperat de:
https://www.injuve.es/sites/default/files/adjuntos/2021/05/estudio_injuve_el_extremismo_de_derecha.pdf

Juan, A. (s.d.). *La coleccionista*. Recuperat de:
<https://lacoleccionista-libroalbum.blogspot.com/>

Juan, A. i Reyes-López, L. (2023). *La lectura literària a primària*. Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació. Recuperat de:
<https://repositori.educacio.gencat.cat/handle/20.500.12694/5710#page=1>

Larrús, P. (2020). Estereotipos de género presentes en la Literatura Infantil y Juvenil: Lectura deconstructiva. Universidad Nacional de La Plata. Facultad de Humanidades y Ciencias de la Educación. Memoria Académica. Recuperat de:
<https://www.memoria.fahce.unlp.edu.ar/tesis/te.1887/te.1887.pdf>

Lingren, A. i Vang-Nyman, I. (2020). *Pippi Calcesllargues*. Kokinos.

Lobel, A. (2020). *En Gripau i en Gripere són amics*. Editorial entreDos.

McDonell, P. (2015). *Yo, Jane*. Océano Travesía.

Mejuto, E. i Gregores, B. (2021). *La lavandera de San Simón*. Lóguez Ediciones.

Otero-Vidal, M. (26 de gener de 2023). Coeducació, Pedagogies i Escoles Feministes. *Realitat*. Recuperat de:
<https://www.realitat.cat/2023/01/coeducacio-pedagogies-i-escoles-feministes/>

Pasamar, C. (2022). *Bibliotecàries a cavall*. A Fin de Cuentos Editorial.

Pearson, L. (2013). *Hilda y el trol*. Barbara Fiore Editora.

Subirats-Martori, M. (1994). Conquistar la igualdad: la coeducación hoy. *Revista Iberoamericana de Educación*, (6), 49-78. Recuperat de:
<https://rieoei.org/RIE/article/view/1207/2278>

Thon, I. i Brech, N. (2017). *Ollis*. Nørdicainfantil.

11. Annexos

11.1. Annex 1. Llistat de llibres preseleccionats

Los diarios de Cereza - Joris Chamblain
En Gripau i en Gripere són amics - Arnold Lobel
Noia en motocicleta - Amy Novesky/Julie Morstad
Els estels - Jacques Goldstyn
La Giganta - Anna Hoglund
El cap als núvols - Bernat Cormand
Úrsula - Germán Machado
Marduix - Enric Larreula
Bibliotecàries a cavall - Concha Pasamar
Papallona - Marc Majewski
Miss Cat. El cas del canari - Jean-Luc Fromental i Joëlle Jolivet
Cartes d'amor de 0 a 10 - Susie Morgenstern
Fem veure que... - André Marois
El famosíssim catàleg de Walker Down - David Morosinotto
Cendra. Història d'una nena i del seu monstre - Jonathan Auxier
Tania Val de Lumbre - Maria Parr
El jardí secret - Frances Hodgson Burnett
Momo - Michael Ende
Pippi Calzaslargas. Todas las historias - Astrid Lindgren
Piratas del mar Helado - Frida Nilsson
Hilda y el trol - Luke Pearson
Ollis - Ingunn Thon
Mio, el meu Mio - Astrid Lindgren
En King i les libèl·lules - Kacen Callender
La lavandera de san simón - Eva Mejuto
La noia en motocicleta - Amy Novesky
Doña eremita sobre ruedas - Quentin Blake
Irene, la valenta - William Steig
Sigan a esa rana - Philip C. Stead
Yo, Jane - Patrick Mc Donnell
Un camí de flors - JonArno Lawson
L'enorme i malvat ferotge - Ingrid Chabbert
Olivia - Ian Falconer

11.2. Annex 2. Material *La Lavandera de San Simón*

Enllaç a la documentació “Las madres de la plaza de Mayo i La maternitat d’Elna”.

Material Activitat La lavandera de San Simón.pdf

11.3. Annex 3. Cartell de difusió

Font: Marta i Carla, La Lluerna

11.4. Diari de reunions

10/11 - La Lluerna, Ripoll

Hem fet un primer contacte amb la llibreria La Lluerna. Hem pogut conèixer la Carla i la Marta i ens han explicat que un dels objectius principals que tenien a l'hora d'engegar aquest petit negoci era apropar-se a les escoles i instituts de la comarca, però amb el poc recorregut que porten encara no han aconseguit donar-se a conèixer. Hem visitat l'espai de la llibreria, que es troba dins una cafeteria i no queda gaire a la vista i, per aquest motiu, ja han començat els tràmits de trasllat. Hem pogut analitzar l'estoc i la tipologia de llibres que tenen. Hi ha una secció infantil específica amb la temàtica concreta de "gènere". Veient que només tenen llibres especialitzats en tractar aquesta temàtica d'una manera didàctica m'ha vingut el cap que la meua intervenció es podia encaminar cap a la selecció de títols amb una bona qualitat literària que incloguin una mirada feminista.

Hem acordat que de cara al desenvolupament de l'Aprenentatge i Servei haurem de fer una tria de llibres, una proposta d'activitat per un d'aquests llibres seleccionats i una presentació a la llibreria amb el nostre producte final.

Assistents: Marta (La Lluerna), Carla (La Lluerna), Marina i Júlia.

1/12 - CRP de Ripoll, Virtual

Avui hem conegut a la Rosa, dinamitzadora de les formacions de biblioteca escolar del Centre de Recursos Pedagògics de Ripoll. Ens ha explicat que els seminaris de biblioteques escolars de s'organitzen des del CRP es fan perquè la situació de les biblioteques dels centres educatius és crítica. Fa uns anys existia una comissió destinada a donar suport a les escoles i instituts, però va anar desapareixent amb el temps. Als seminaris acostumen a ser entre 8 i 9 mestres i creu que assistir a la presentació de la maleta literària que haurem de fer a la Lluerna pot ser una bona oportunitat per les mestres que participen al seminari i creu que és adient que l'acte s'obri a més docents. Com que els seminaris es fan els dimarts, ens proposa fer la nostra presentació dimarts 16 d'abril i ens convida a venir a una sessió dels seminaris que dinamitzen el dimarts 12 de març.

Assistents: Rosa (CRP), Marta (tutora del TFG), Marina i Júlia.

4/12 - La Lluerna, Virtual

Fem resum del punt on ens trobem, expliquem a la Marta i a la Carla que es va extingir el programa que hi havia de biblioteques escolars i des del CRP s'està intentant revifar la situació.

Parlem sobre com ens agradaria organitzar el seminari del 16 d'abril. Seria ideal poder fer l'acte a la llibreria, en cas que l'espai quedés petit, podríem sol·licitar l'espai de la plaça on se situa la llibreria per fer el seminari.

La Lluerna compraria els títols que nosaltres proposéssim. Com que tenen una bona relació amb la biblioteca, també es podrien assegurar que la biblioteca disposés de tots aquests títols.

Assistents: Marta (La Lluerna), Carla (La Lluerna), Marta (tutora del TFG), Marina i Júlia.

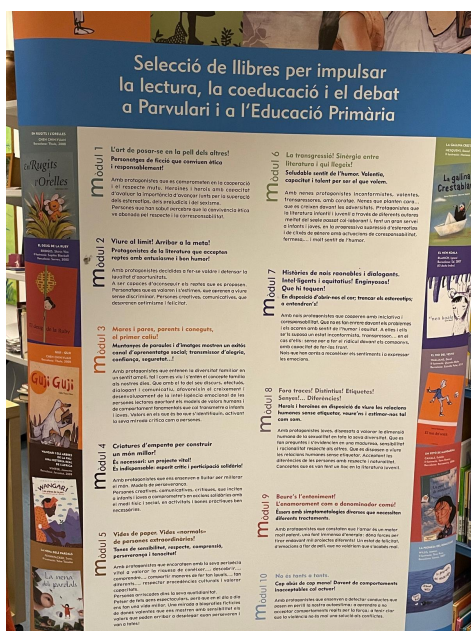
12/12 - Biblioteca Rosa Sensat, Barcelona

La Marina i jo avui hem anat a visitar l'Amàlia, bibliotecària de Rosa Sensat. Ens ha ensenyat la maleta amb perspectiva de gènere que tenen i que va rotant per les diferents escoles que la sol·liciten. El títol de la maleta és "Noies i nois, tants a tants" i està dividida en deu mòduls diferenciats:

1. Personatges de ficció que conviuen ètica i responsablement!
2. Protagonistes de la literatura que accepten reptes amb entusiasme i bon humor!
3. Muntanyes de paraules i d'imatges mostren un exitós canal d'aprenentatge social; transmissor d'alegria, confiança, seguretat...!
4. És necessari: un projecte vital! És indispensable: esperit crític i participació solidària!
5. Tones de sensibilitat, respecte, comprensió, perseverança i tenacitat!
6. Saludable sentit de l'humor. Valentia, capacitat i talent per ser el que volem.
7. En disposició d'obrir-nos el cor; trencar els estereotips; a entendre'ns!
8. Herois i heroïnes en disposició de viure les relacions humanes sense etiquetar, veure'ns i estimar-nos com som.
9. Éssers amb simptomatologies diverses que necessiten diferents tractaments.
10. Cap abús de cap mena! Davant de comportaments inacceptables cal actuar!

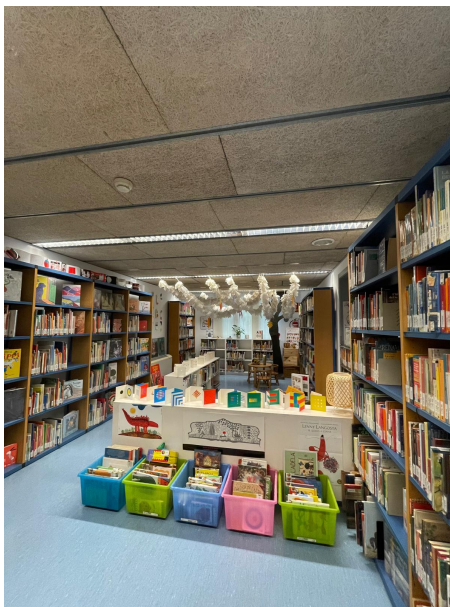
Hem pogut remenar els llibres de la maleta per començar a fer una primera lectura dels que ens han cridat més l'atenció.

Assistents: Amàlia (bibliotecària Rosa Sensat), Marina i Júlia.

7/03 - Biblioteca Rosa Sensat, Barcelona

Avui he tornat sola a la biblioteca Rosa Sensat per seguir investigant els títols de la maleta “Noies i nois, tants a tants!”

Assistents: Amàlia (bibliotecària Rosa Sensat) i Júlia.

12/03 - Seminari Biblioteca Escolar del CRP, Ripoll

Avui m'he dirigit cap a una de sessions de biblioteques escolars del CRP. Ha estat una sessió molt teòrica sobre fer buidatge amb freqüència de les biblioteques d'aula i d'escola, amb recomanacions sobre com decidir si un llibre ja ha quedat obsolet i no interessa amb els que es poden mantenir.

Assistents: Rosa (CRP), dues mestres assistents al seminari i Júlia.